

כללים ועקרונות ללחימה בטרור

בגלל ייחודיותה של המלחמה בטרור יש צורך לנסח לה כללים ועקרונות השונים מעקרונות המלחמה האוניברסליים המוכרים לכל מפקד. את האתגר הזה לקחה על עצמה מפקדת איו"ש, והמסמך שהיא ניסחה מתבסס על הניסיון שהיא רכשה ביותר מארבע שנות לחימה

סא"ל ארז וינר

לאחר יותר מארבע שנות לחימה ולאחר התנסויות מבצעיות רבות מספור הוחלט במפקדת איו"ש – במסגרת העדכון של תפיסת הלחימה המתבצע בימים אלה – לבחון מהם כללי הלחימה בטרור.

ללחימה ישנם כללים ועקרונות הידועים בצה"ל בשם "עקרונות המלחמה". העקרונות האלה הם אוניברסליים ומשמשים מצפן מקצועי למפקדים באשר הם. מאחר שללחימה בטרור יש ייחודיות משלה ומורכבויות ספציפיות מעבר לתחום המבצעי הטהור, כגון פעילות בקרב אוכלוסייה ואחריות לתחום ההומניטרי, ממשק הדוק עם ההתיישבות, אחריות לחוק ולסדר ועוד, התגבש הצורך להגדיר כללים ועקרונות ללחימה הזאת.

בשנים האחרונות ועוד קודם לכן נכתבו – בצה"ל ברמות השונות ובצבאות אחרים שעסקו בלחימה בטרור – כללים ועקרונות רבים שבאו לסייע למפקדים בהלחימה. מפקדת איו"ש, כגוף מרכזי בלחימה בטרור הפלסטיני בארבע השנים האחרונות,

מקיימת תהליכי בחינה מגוונים של תפיסת הלחימה ושל עקרונותיה. מטבע הדברים, ובשל אופיו המשתנה של העימות, ישנו צורך לעדכן מעת לעת את תפיסת ההפעלה ולהתאימה לאיומים וליכולות. בדיונים האלה נוצר הצורך

מטבע הדברים, ובשל אופיו המשתנה של העימות, ישנו צורך לעדכן מעת לעת את תפיסת ההפעלה ולהתאימה לאיומים וליכולות

לצקת תוכן לרשימת הכללים והעקרונות, דוגמת עקרונות המלחמה, שתהיה מצפן מקצועי לכלל המפקדים והעוסקים בלחימה הזאת. הכללים והעקרונות האלה מופעלים הלכה למעשה בעשייה היום-יומית בשנה האחרונה ומוצגים כתורה שבעל-פה בביקורים, בדיונים ובסיכומים של מפקד האוגדה.

רשימת הכללים

הרשימה שגובשה בדיונים ובפורומים השונים כוללת את העקרונות הבאים:

- 1. רציפות מערכתית וטקטית.** בחינה מתמדת של המשימות כדי לשרת את היעדים האסטרטגיים והמערכתיים של מדינת ישראל באמצעות:
- א. קיום רציפות מבצעית.** מימוש

מאמצים הגנתיים והתקפיים בריזמנית תוך הפעלת מבצעים בצורה רציפה ומתמשכת.

ב. מדיניות אזרחית יציבה. חתירה לקיום מדיניות אזרחית יציבה ומתמשכת כדי לאפשר קיום אורח חיים תקין לכלל האוכלוסייה האזרחית במרחב.

2. אפקטיביות משימתית. ביצוע אפקטיבי של משימות תוך חתירה לביצוע משימות במינימום מחיר (אבדות, שחיקה), מינימום משאבים כלכליים, במהירות רבה ובנזק מזערי לאוכלוסייה חפה מפשע, לתשתיות אזרחיות ולערכי טבע ונוף.

3. מיצוי האפקטיביות המבצעית והמודיעינית בכל הרמות. חיסכון בכוחות וניצול מתמיד ויעיל של כלל המשאבים המבצעיים ושל משאבי המודיעין (ובכללם המודיעין הקרבי) לצורך מימוש העליונות של כוחותינו בלחימת המגע תוך מזעור השחיקה של היתרונות הטכנולוגיים בלחימה.

4. יצירת הרתעה בכוח ובאמצעים. יצירת הרתעה ושימורה על-ידי בחירה של דפוסי פעולה יצירתיים ומפתיעים תוך חתירה לגמישות מחשבתית וליצירתיות מבצעית ועל-ידי ניסיון מתמיד להוציא את גורמי הטרור משיווי משקל.

5. הפרדה מרבית בין הטרור

ניתן להשיג הפרדה מרבית בין הטרור לאוכלוסייה על ידי הקטנת החיכוך, פעילות בחתימה נמוכה ובאפקטיביות גבוהה ופגיעה בגורמי הטרור תוך גרימת מינימום נזק לתשתיות ולאוכלוסייה חפה מפשע. ניהול המלחמה בדרך הזאת לא רק מתבקש מטעמים מבצעיים (בין היתר כדי להקטין את המוטיווציה של האוכלוסייה להצטרף למעגל הטרור) אלא גם מטעמים מוסריים

לאוכלוסייה. איתור דרכים ושיטות מבצעיות להקטנת הפגיעה באוכלוסייה חפה מפשע בשל הצורך המוסרי ובשל הצורך להקטין את המוטיווציה להצטרף למעגל הטרור.

6. **הסברה אמינה, יחמת חמינה.** קיום מאמץ מתמיד בכל הרמות להסברה אמינה, יזומה וזמינה כדי לשפר ולשמר הלגיטימציה בצה"ל ובדעת הקהל המקומית והבין-לאומית.

7. **למידה ארגונית ובין-ארגונית.** קיום תהליכי למידה רחבים ככל הניתן על ידי ביצוע תחקירי אמת, שיתוף מידע ולקחים בין כוחות וארגונים ועל ידי קיום חניכה מתמשכת וחוצת מדרגים.

8. **מענה לאתגרי העתיד.** קיום מתמיד של תהליכי חשיבה, תכנון ומענה לאתגרים עתידיים כדי לאפשר בנייה של מוכנות מבצעית לתרחישים מבצעיים שונים כגון: תהליכי הסדר או הסלמה בפעילות של ארגוני הטרור.

פרשנות

● **רציפות מערכתית וטקטית** היא חלק משמעותי בתפיסת הפעלת הכוח וכוללת את ההבנה שכדי להשיג את המשימה עלינו לפעול באופן יציב, רציף ובו-זמני בכל מרחב איו"ש. הרציפות הזאת מתחלקת לשני חלקים: הרציפות המבצעית, העוסקת במימוש מאמצי ההגנה וההתקפה בכל המרחב באופן רציף ובו-זמני, כשהדגש הוא על קיום רציפות מבצעית התקפית ועל קיומה של מדיניות אזרחית יציבה. ניסיון השנתיים האחרונות, בעיקר לאחר מבצע "חומת מגן", מצביע על אפקטיביות מבצעית גבוהה ביותר לפעילות המבצעית המתמשכת. הרעיון, שדומה לו הוצג במאמרם של אלוף ידידיה יערי וחיים אסא ("לוחמה מבוזרת ומולקולה דינמית", מערכות 395) מדגיש את חשיבותה ואת יעילותה של

הפעילות הברזמנית הרציפה בכלל המרחב. הפגיעה בטרור, בהתארגנויות ובמארגנים אינו טורי או אזורי, אלא פועל על מלוא רוחב היריעה כל הזמן. הדבר פוגע ביכולת השיקום של התשתיות באופן משמעותי ומקעקע את המבנה ואת הארגון הקיימים. הפעולה הזאת דורשת מודיעין איכותי, סד"כ התקפי גמיש ומשמעותי, מערכת אישורים מבוזרת ופעילות יזומה בהעדר מודיעין באזורים מסוימים. אולם לצד הרציפות המבצעית יש צורך לשמר מדיניות אזרחית יציבה – מדיניות שתאפשר קיום אורח חיים תקין לאוכלוסייה האזרחית במרחב תוך שמירה על יציבות ככל שניתן. הדבר משפיע על הרחבת הלגיטימציה הציבורית והבין-לאומית ועל הפרדה בין האוכלוסייה לטרור.

● **משמעות האפקטיביות המבצעית** היא ביצוע הפעילות המבצעית

בכל מקום שהדבר אפשרי נעדיף להשתמש (בהתאם לעיקרון של מיצוי האפקטיביות המבצעית) בכמה שפחות כוח, לפעול בחתימה נמוכה ובפעילות מסוערבת תוך שימוש בלוחמת מגע ולא בלחימה מנגד

המוקצים לרשותנו. הכלים העומדים לרשותנו כיום נותנים מענה הולם לצורך המבצעי ומאפשרים שימור העליונות המבצעית בלחימת המגע נגד הטרור.

● **יצירת הרתעה בכוח ובאמצעים** היא עיקרון משמעותי ומרכזי שמבטא את מהות התפיסה של הפעלת הכוח. המטרה היא ליצור ולשמר הרתעה על-ידי שימוש בדפוסים מרתיעים ומפתיעים שייצרו בקרב גורמי הטרור מצב תודעתי של רדיפה מתמדת ושל חוסר ביטחון בסביבת המחיה שלהם. הכוונה היא שהפעילות תהיה ניידת, לעיתים גלויה ולעיתים סמויה (מסוערבת) ובעלת חתימה נמוכה ככל האפשר. בכל מקום שהדבר אפשרי נעדיף להשתמש (בהתאם לעיקרון הקודם של מיצוי האפקטיביות המבצעית) בכמה שפחות כוח, לפעול בחתימה נמוכה ובפעילות מסוערבת תוך שימוש בלוחמת מגע ולא בלחימה

לפעול ברציפות המבצעית המתבקשת.

● **מיצוי האפקטיביות המבצעית והמודיעינית בכל הרמות הוא**

הבנת המטרה משמעותית מאוד בסוג זה של לחימה, שבה פעולה מוצלחת או לחלופין כושלת ברמה הטקטית הנמוכה ביותר משפיעה לעיתים על הרמה המערכתית והאסטרטגית

עיקרון שמהותו לא רק חיסכון בכוח (שבו עוסק הסעיף הקודם), אלא גם מיצוי מיטבי של המשאבים הקיימים – הן המשאבים המבצעיים והן המשאבים המודיעיניים. מדובר בפעילות שתמצה את כלל המודיעין הקיים – ובמיוחד את המודיעין הקרבי – ותביא לשימוש נכון ומושכל בכוחות ובאמצעים

באופן אפקטיבי, דהיינו במינימום אבדות ונפגעים מצידנו (חיילים ואזרחים) ותוך הימנעות משחיקת הכוחות והאמצעים בעומס הפעילות מתוך הבנה כי מדובר בלחימה ממושכת. כמו כן כוללת האפקטיביות המבצעית שימוש במינימום אמצעים ומשאבים – רק"ם, תחמושת, סיוע אווירי וכדומה – מתוך הבנת ההשפעה שיש למצב הכלכלי על המצב הביטחוני ועל השגת המטרה של יציבות הביטחון הלאומי. המבצעים חייבים להיות קצרים ומהירים כדי להימנע משחיקה, כדי לחסוך במשאבים ולמזער את הנזק ואת ההשפעה על הסביבה כתוצאה מנוכחותם ומפעילותם של כוחותינו. העיקרון הזה של פעולה תוך גרימת נזק מזערי לאוכלוסייה ולתשתיות הוא חלק משמעותי מהיכולת לפעול באפקטיביות תוך שימורה והרחבתה של הלגיטימציה הציבורית ותוך שמירת היכולת

מנגד. זאת תוך ניצול היתרונות הטכנולוגיים והאנושיים. כדי לשמר את ההרתעה נדרש ליזום, לחשוב באופן יצירתי ולהפגין גמישות מחשבתית.

● **הפרדה מרבית בין הטרור לאוכלוסייה.** ניתן לעשות זאת על-ידי הקטנת החיכוך, פעילות בחתימה נמוכה ובאפקטיביות גבוהה ופגיעה בגורמי הטרור תוך גרימת מינימום נזק לתשתיות ולאוכלוסייה חפה מפשע. ניהול המלחמה בדרך הזאת לא רק מתבקש מטעמים מבצעיים (בין היתר כדי להקטין את המוטיווציה של האוכלוסייה להצטרף למעגל הטרור) אלא גם מטעמים מוסריים. כדי לשמור על העיקרון הזה גם יש לשמור על מדיניות אזרחית יציבה, כפי שכבר צוין לעיל, המאפשרת לאוכלוסייה לקיים אורח חיים תקין ככל שניתן ובאה להמחיש את מחירו של שיתוף הפעולה עם הטרור.

● **הסברה אמינה, יוזמת וזמינה.** מטרת העיקרון הזה היא לאפשר לנו את חופש הפעולה הנחוץ כל כך כדי להשיג את ההישגים המבצעיים הנדרשים ולפעול ברציפות מבצעית בכל המרחב. הסברה אמינה ויעילה תביא לשימורה ולשיפורה של הלגיטימציה לפעילות צה"ל בדעת הקהל המקומית והבין-לאומית ותפעל לחיזוק הרושם של פעילותנו בקרב הצד האחר, כולל הדגשת הצדדים החיוביים שבה.

● **הלמידה הארגונית והבין-ארגונית** היא מחויבת המציאות בשל רוחב הגזרה, היקף הפעילויות והצורך להעביר לרוחב ולאורך את הלקחים החיוביים והשליליים מאירועים מבצעיים. המבחן הוא לא בהפצת תחקיר כזה או אחר, אלא בקיום תהליכים שיאפשרו את העברת הלקחים הנכונים והרלוונטיים באופן נוח וידידותי למשתמש ושיעברו באופן שקוף בין כוחות, יחידות וארגונים (משטרה, שב"כ, מנהל אזרחי). העברת הלקחים והטמעתם ברמות השונות מחייבת קיום חניכה מתמשכת וקפדנית

וחוצת מדרגים ורמות.

● **עקרון המענה לאתגרי העתיד** הוא חיוני מתוקף היות העימות הזה משתנה ומתפתח. העיקרון הזה מחייב בחינה מתמדת של תפיסת הפעלת הכוח וקיום תהליכי חשיבה מתמידים שמטרתם תכנון ומתן מענה לאתגרי העתיד. עם תום מבצע קדש אמר ראש-הממשלה ושר הביטחון דאז, דוד בן-גוריון, למפקדי צה"ל: "המלחמה שהייתה היא לא המלחמה שתהיה". דבר זה נכון על אחת כמה וכמה בלחימה בטרור, שמטבעה היא משתנה, לובשת ופושטת צורות חדשות לבקרים. העיקרון הזה משלים את רשימת הכללים והעקרונות והוא נדבך נוסף בחשיבה הצבאית ובעיסוק השוטף בלחימה בטרור.

**רשימת העקרונות שהובאה
במאמר אינה "תורה
מסיני". מטרתה לגרות את
החשיבה ולהיות מצפן
מקצועי למפקדים
העוסקים בלחימה
המורכבת הזאת. בהחלט
ניתן וצריך לדון בה ואף
לחלוק עליה**

לבסוף אסור לשכוח את המטרה, שהעקרונות שהובאו לעיל נועדו לאפשר את השגתה. המטרה הזאת היא השגת ביטחון לתושבי מדינת ישראל במידה כזאת שיוכלו לנהל אורח חיים תקין. במושג ביטחון הכוונה היא הן לתחושת הביטחון האישי של כל אזרח והן ליציבות הביטחון הלאומי. חשוב שחיוניות המטרה הזאת תהיה מובנת בכל הרמות: מהגבוהה ביותר ועד לרמת החיילים העומדים במחסום בכניסה לשכם או מפטרלים בחברון. הבנת המטרה משמעותית מאוד בסוג זה של לחימה, שבה פעולה מוצלחת או לחלופין כושלת ברמה הטקטית הנמוכה ביותר משפיעה לעיתים על הרמה המערכתית והאסטרטגית. כדוגמה ניתן לציין את האירוע שבו נעצר במחסום

בכניסה לשכם הילד שהיה חגור חגורת נפץ (24 במארכ 2004). האירוע הזה זכה להד רב בכל העולם ושירת היטב את ההסברה הישראלית בדבר חיוניות המחסומים והשימוש הציני שעושים ארגוני הטרור בילדים. דוגמה נגדית היא האירוע שבו נהרגה נערה פלסטינית בת 13 סמוך למוצב גירית ברצועת עזה (5 באוקטובר 2004). האירוע הזה זכה אף הוא להד רב בעולם והשפיע לרעה על חופש הפעולה של צה"ל באזורי הביטחון המיוחדים (אב"מים). אם ההבנה הזאת תחלחל ותעמוד לנגד עיני המפקדים – גם הזוטרים שביניהם – הרי שנוכל לצפות שאלה יביאו בחשבון בתגובותיהם ובאופן פעולתם במשימות השוטפות גם את ההשפעה הרחבה יותר הצפויה כתוצאה מהפעילות הזאת בהקשר למטרה.

וישנו נושא נוסף העולה מהבנת חיוניותה של המטרה, והוא הצידוק לפעילות הכוחות, שלעיתים היא שוחקת ומתמשכת ולכאורה נראית לא משפיעה ולא משמעותית. ההבנה של הלוחם ושל המפקד הזוטר, שפעילותם המקומית היא משמעותית ומהווה נדבך ממשוה גדול ורחב יותר תורמת רבות למוראל ולאופן ביצוע המשימה.

לסיכום חשוב להדגיש שרשימת העקרונות שהובאה לעיל אינה "תורה מסיני". מטרתה לגרות את החשיבה ולהיות מצפן מקצועי למפקדים העוסקים בלחימה המורכבת הזאת. בהחלט ניתן וצריך לדון בה ואף לחלוק עליה. יתר על כן, אם הרשימה הזאת תישאר רק פלקט על הקיר, היא תהיה אות מתה. הציפייה היא שהמפקדים ברמות השונות ישתמשו בה ויצקו תוכן לכללים ולעקרונות – כל אחד ברמתו ובהתאם לקהל היעד שלו – אחרת לא השיג המאמר את מטרתו. המפקדים גם מוזמנים לחלוק על הדברים שנכתבו כאן, להעיר את הערותיהם ולהאיר סוגיות שלדעתם לא טופלו כראוי.

